

Δυνητικός σχεδιασμός και μεθοδολογία προαιρετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Για μια διεπιστημονική και πολιτισμική θεώρηση των θεμάτων τοπικού περιβάλλοντος. Δύο παραδείγματα προγραμμάτων από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Νικόλαος Γραίκος, Δάσκαλος – Μ.Δ.Ε. Ιστορίας της Τέχνης Α.Π.Θ., - υπ. διδάκτωρ στο ίδιο αντικείμενο.

Λέξεις κλειδιά: Διαθεματικότητα, διεπιστημονικότητα, νοοτροπίες, κοινωνικές αναπαραστάσεις, «ανάγνωση» εικόνων πολυτροπικών κειμένων, προφορικές μαρτυρίες, ενσυναίσθηση, οικοσύστημα λόφου, δεξιότητες (γνωστικές – μεταγνωστικές), στάσεις και συμπεριφορές, έρευνα πεδίου, έλλογη δράση, επεξεργασία κειμένων, λειτουργικά συστήματα, πολιτιστική οικολογία.

Θεματική ενότητα: Μεθοδολογία σχολικών προγραμμάτων.

Περίληψη

Ζητήματα μεθοδολογίας, προαιρετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, πραγματεύεται η παρούσα εργασία, με αφορμή την εφαρμογή ενός μεθοδολογικού μοντέλου σε προγράμματα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικά του προτεινόμενου μοντέλου είναι ο δυνητικός του χαρακτήρας, η εφαρμογή μαθητοκεντρικών, παιδαγωγικών τεχνικών και η αξιοποίηση διεπιστημονικών μεθοδολογικών εργαλείων. Οι αρχές αυτές υλοποιούνται σε πλαίσιο χαλαρής παιδαγωγικής καθοδήγησης, με βάση τις αρχές της μεθόδου project. Έμφαση δίνεται στη διεπιστημονική και ολιστική αντιμετώπιση του τοπικού περιβάλλοντος, με την ισότιμη συμμετοχή των γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών παραμέτρων, στην παρακίνηση της τοπικής κοινωνίας για συμμετοχικές δράσεις και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, από τους χώρους της διδακτικής της τοπικής ιστορίας, της αρχαιολογίας, των πολιτισμικών σπουδών, της επικοινωνιακής διδασκαλίας της γλώσσας, της «ανάγνωσης» εικόνων και πολυτροπικών κειμένων.

Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσει μεθοδολογικά ζητήματα, που σχετίζονται με το ρόλο των διεπιστημονικών και των ολιστικών προσεγγίσεων του περιβάλλοντος και να παρουσιάσει το πλαίσιο σχεδιασμού των δραστηριοτήτων και της αξιολόγησης του προγράμματος.

Μέθοδοι και μέσα εργασίας

Η προτεινόμενη μεθοδολογία εφαρμόστηκε στην ολοκληρωμένη της μορφή σε δύο προγράμματα (Γραίκος 2004^α - 2004β), τα οποία πραγματοποιήθηκαν στο Δημοτικό Σχολείο Κονταριώτισσας τα έτη 2002 – 03 / 2003 – 04 σε προγράμματα Ολυμπιακής Παιδείας, Επικοινωνιακής διδασκαλίας της γλώσσας, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Ευέλικτης Ζώνης. Η μεθοδολογία στηρίζεται στις αρχές της μεθόδου project, υπό χαλαρή παιδαγωγική καθοδήγηση και με έμφαση στο στρατηγικό σχεδιασμό των δραστηριοτήτων.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα της μεθοδολογίας αξιολογήθηκαν με βάση τις αλλαγές που καταγράφηκαν στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα. Δείκτης αξιολόγησης αποτέλεσαν οι δραστηριότητες, στις οποίες καταγράφηκαν βελτιώσεις στο γνωστικό πεδίο (χρήση εξειδικευμένου λεξιλογίου, συσχετισμός γνωστικών δεδομένων, αλλαγή στα αρχικά γνωστικά στερεότυπα κ.λ.π.), επισημάνθηκαν αλλαγές στο συναισθηματικό τομέα (διαμόρφωση νέων στάσεων και συμπεριφορών ως προς το τοπικό περιβάλλον) και σημειώθηκαν πρόοδοι στην απόκτηση δεξιοτήτων ερμηνείας διαφόρων ειδών μαρτυριών, συλλογής και καταγραφής δεδομένων και άσκησης σε μεταγνωστικές δεξιότητες ελέγχου του γνωστικού υλικού. Άμεσος ήταν ο αντίκτυπος στην τοπική κοινωνία, η ο-

ποία κινητοποιήθηκε στην ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων διαφύλαξης του τοπικού περιβάλλοντος.

Συζήτηση

Το ζήτημα της μεθοδολογίας των προαιρετικών προγραμμάτων απασχολεί έντονα τη σχετική βιβλιογραφία. Το όλο θέμα σχετίζεται γενικότερα με τη αποσαφήνιση του επιστημολογικού πλαισίου των προγραμμάτων, ιδιαίτερα στο ελληνικό σχολείο, όπου το ζήτημα επιπλέον διαπλέκεται με το κυρίαρχο γνωσιολογικό παράδειγμα. Το αίτημα επίσης για ισορροπημένη παρουσία των γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών παραμέτρων, στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση των προγραμμάτων, τίθεται επιτακτικά χωρίς ωστόσο να έχει απαντηθεί ικανοποιητικά σε διδακτική βάση. Πιστεύουμε ότι τα ποικίλα μεθοδολογικά ερωτήματα, που συζητούνται έντονα τελευταία στη σχετική βιβλιογραφία, θα μπορούσαν να απαντηθούν υπό το πρίσμα των διεπιστημονικών και ολιστικών προσεγγίσεων του τοπικού περιβάλλοντος και την ένταξη των προγραμμάτων αυτών στο αναλυτικό πρόγραμμα έστω και υπό τη μορφή της «μέσης» λύσης (βλ. ευέλικτη ζώνη, τοπική ιστορία κ.λ.π.).

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αραμπατζής Θεόδωρος, *Θάμνοι και Δέντρα στην Ελλάδα*, τ. I, II, Δράμα 1998/2001.
- Burke Peter, *History and Social Theory*, 1992.
- Γραίκος Νικόλαος, Το έργο τέχνης και η εικόνα, ως πηγές στο μάθημα της Ιστορίας, *Τα Εκπαιδευτικά* 63-64 (2002), σ. 66 - 83.
- Γραίκος Νικόλαος, *Οι μικροί αρχαιολόγοι ανακαλύπτουν το αρχαίο Δίον. Αγώνες και γιορτές στο αρχαίο Δίον*, Κονταριώτισσα 2004.
- Γραίκος Νικόλαος, *Ο λόφος με την παλιά εκκλησία στη ζωή του χωριού μου. Ερευνώ το παρελθόν και το παρόν. Προτείνω λύσεις για το μέλλον*, Κονταριώτισσα 2004.
- Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*, επιμέλεια Γιώργος Κόκκινος, Ευγενία Αλεξάκη, Αθήνα 2002.
- Dewey John, *Εμπειρία και εκπαίδευση*, Αθήνα 1980.
- Dickinson K.A.-Lee J.P.-Rogers J.P. (επιμ.), *Learning History*, H.E.B., 1984.
- Gardner Howard, *Art Education and Human Development*, Los Angeles, 1990².
- Η Πιερία στα Βυζαντινά και Νεότερα Χρόνια*, πρακτικά 1ου συνεδρίου, Θεσσαλονίκη [1997].
- Η Πιερία στα Βυζαντινά και Νεότερα Χρόνια*, πρακτικά 2ου συνεδρίου, Κατερίνη 2002.
- Burston H.W.κ.ά., *Handbook for History Teachers*, London 1972².
- Hodder Ian, *Reading the Past*, Cambridge 1986.
- Hungerford R.H., Peyton B.R., Wilke J. R., Goals for Curriculum Development in Environmental Education, *The Journal of Environmental Education* 3, τ. 11, 1980.
- Jones R. Ben (επιμ.), *Practical Approaches to the New History*, H.E., 1973.
- Κόκκοτας Β. Παναγιώτης, *Σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών. Η επικοδομητική προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης*, Αθήνα 1998².
- ΚΠΕ Νάουσας: *Το νιο το ευλογημένο τ' αθάνατο νερό*, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, Νάουσα, χ.χ.
- Krautheimer Richard, *Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1991.
- Kress Gunter - Leeuwen van Theo, *Reading Images. The Grammar of Visual Design*, London-New York 2001.
- Kuhn S. Thomas, *Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων*, Αθήνα 1987².
- Le Goff, R. Nora (επιμ.), *Το έργο της Ιστορίας*, I, II, III, Αθήνα 1975.
- Λεοντσίνης, Γ. - Ρεπούση, Μ., *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας*, Αθήνα 2001.
- Λεοντσίνης Ν., *Διδακτική της ιστορίας, γενική - τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση*, Αθήνα 1996.
- Μακκέν Φράνσις, *Δραστηριότητες για το Περιβάλλον*, Αθήνα 1996.
- Μαρτυρίες σε ηχητικές και κινούμενες αποτυπώσεις ως πηγή της Ιστορίας*, πρακτικά ημερίδας, Αθήνα 1998.

- Mari Manuela, Le Olimpie Macedoni di Dion tra Archelao e l' eta Romana, *Rivista di Filologia e di Istruzione Classica*, v. 126, 1998, σ. 137 – 169.
- Ματσαγγούρας Ηλίας, *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας*, Αθήνα 2002.
- Μπαγάκης Γ. επιμ., *Προαιρετικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα στη Σχολική Εκπαίδευση*, Αθήνα 2000.
- Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο*, επιστ. ευθύνη: Ευγενία Φλογαίτη, πακέτο εκπαιδευτικού υλικού, Αθήνα 1999.
- Ράπτης Νίκος, *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή. Το Θεωρητικό Πλαίσιο των Επιλογών. Περιβάλλον και Κοινωνικές Επιστήμες*, Αθήνα 2000.
- Σοφούλης Κώστας, Γαβριλάκης Κώστας, Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ως Επιστήμη και ως Τέχνη. Προς μια Γενική Θεωρία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 123, σ. 122- 133.
- Schiffer N. (επιμ.), *Advances in Archaeological Method and Theory*, London 1985.
- Williams Raymond, *Κουλτούρα και Ιστορία*, Αθήνα 1994.
- Frey K., *Η Μέθοδος Project*, Θεσσαλονίκη 1986.
- Χαραλαμπίδης Α.- Χατζησαββίδης Σ., *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας. Θεωρία και πρακτική εφαρμογή*, Θεσσαλονίκη 1997².
- Χρυσafiδης Κ., *Βιωματική - Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*, Αθήνα 1998.